

Az 1939-es választások és a szélsőjobboldal Szabolcs vármegyében¹

Godzsák Attila

Nemzetiszocialisták 1939 előtt Szabolcsban

A térségben 1933-ban került sor az első szélsőjobboldali szervezkedésekre, ekkor még sikertelenül (TAKÁCS 2005. 109.). 1934-ben már nyilas röplapokat terjesztett Nyíregyházán Svaszta Gyula és Bézy István,² ami miatt a kúria pénzbírságra ítélte őket.³

1936-ban a szociáldemokrata jelentések erőteljesen nyilas falunak nevezik Nyírmártonfalvát, Nyíracsadót, Nyíradonyt, Nyírmihálydit, Vencsellót és Szakolyt (TÓTH 1982. 273.).

Bár egyes források szerint a Festetics Sándor-féle⁴ alakulatnak 1935-ben jött létre egy csoportja Nyíregyházán, a *Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap* adatai alapján Festetics pártja csak 1937 februárjában tartott zászlóbontó nagygyűlést (TAKÁCS 2005. 109.). Ennek valószínűleg az az oka, hogy eredetileg Meskó Zoltán⁵ pártjának egységéről lehet szó, amely vezérével együtt 1936-ban csatlakozott Festetics pártjához, legalábbis Nyírbátor és Encsencs csoportjai esetében biztosan ez történt (PAKSY 2007. 96–97.).

A zászlóbontó gyűlésen sokan felszólaltak: a helyi vezetőkön és Festeticsen kívül többek között Bukovinszky József, aki korábban a Kisgazdapártban fejtett ki élénk tevékenységet. A helyi szervezet vezetője ekkor Csengery Géza és Fedor László volt.⁶ A gyűlésen kétezren vettek részt (TÓTH 1982. 282.). Azt tudjuk, hogy még 1938 elején is biztosan Fedor László volt a helyi nyilas-keresztes szervezet vezetője,⁷ aki 1940-ben „a *Nyilaskeresztes Párt Szabolcs vármegyei szervezeteinek vezetője*” titulust birtokolta – ekkor már a Szálasi-féle formációban.⁸ A nyíregyházi gyűléssel egy időben Vencsellón ugyancsak tartottak nyilas gyűlést.⁹

¹ A Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára, a Jósa András Múzeum, a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár, valamint a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Honismereti Egyesület által kiírt helytörténeti pályázaton ez a tanulmány 1. helyezést ért el.

² Debreceni prominens nyilasok.

³ *Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap* 4: 175. 1936. július 31. 5.

⁴ Gróf Festetics Sándor (1882–1956) az egyik első magyar nemzetiszocialista vezér, 1934-től a Magyar Nemzeti Szocialista Párt feje.

⁵ Meskó Zoltán (1883–1959) az egyik első magyar nemzetiszocialista vezér, 1932-ben megalapította a Magyar Nemzeti Szocialista Földműves- és Munkás Pártot.

⁶ *Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap* 5: 31. 1937. február 9. 5.

⁷ *Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap* 6: 25. 1938. február 1. 6.

⁸ *Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap* 8: 26. 1940. február 1. 2.

⁹ *Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap* 5: 31. 1937. február 9. 5.

A Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap a gyűlés után már egy következőnek az előkészületeiről adott hírt a címlapján, mely szokatlanul pártatlan, talán még pozitívnak is nevezhető a nyilasok irányában. „Nem kell a nemzeti alapon álló szervezkedésektől tartani. Megmondta az ország miniszterelnöke is. Addig, míg megfelelő mederben maradnak a különböző mozgalmak, addig nincs baj velük. ... aki azt mondja, hogy magyar nemzetemért, magyar fajtámért szállok síkra. Majd meg halljuk, miként gondolják ezt a sikraszállást. ... A monda szerint Szent László kilötte nyilát és a röppenő nyil megtalálta a beteg sereg gyógyító fűvét. Repüljön a nyil, ha ezer sebünkre gyógyító fűvet talál, de maradjon tegzében, ha sebeket üt, ha nyomán magyar testvérek fájdalma fakad.”¹⁰ Ami azért is figyelemre méltó, mert alig több mint fél évvel korábban a Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap ugyanúgy címlapos írásban a nyilasok ellen foglalt állást.¹¹

Kisvárdán 1937-ben 16 kaszáskeresztes perét tartották, akiket „Gyulaházán egy éjszakai titkos gyűlésen leplezett le a csendőrség, éppen akkor, amikor a haditerveket készítették arra, hogy hogyan és miképpen szállják meg az előre kitervezett napon Kisvárdá középületeit és Felső-Szabolcs községeit, hogy magukhoz ragadják a hatalmat.” Közöttük a vezető szerepet Seprényi Mihály és Mester Miklós töltötte be. Állításuk szerint „szabolcsi községeket szervezték be arra, hogy fegyveresen álljanak arra az esetre, hogyha Böszörményi kiadja a jelszót, ha kell, véráldozatok árán is átvegyék a hatalmat.” Az ismeretes nagy kaszáskeresztes per¹² egyik állomása volt az aligha komolyan vehető hatalomátvételi terveik megtorlásának, ugyanis a Kaszáskeresztesek sejszerűen próbáltak településeken titkos csoportokat létrehozni. Seprényi Mihályt és Mester Miklóst hat-hat hónapi börtönre, Bernáth Miklóst 1 hónapi, a többi vádlottat egy-egy heti fogházbüntetésre ítélték.¹³ Seprényi Sárrettudvariban, Mester Dombrádon volt a szervezkedés vezetője.¹⁴

1938 tavaszán Újfehértón, Tiszabercelen, Nyírlugoson, Bujon és Nagyhalászban tartott nagyobb gyűléseket Festetics Sándor (TÓTH 1982. 284.). A szociáldemokrata jelentések szerint 1938-ban a kemecsei és gávai választókerület volt leginkább nyilas szimpatizáns, továbbá erős tevékenységet fejtettek ki Oros, Senyő, Tét, Székely, Pazony, Kemecse, Nagyhalász községekben, ahol főként tanítók és tisztviselők szervezték a mozgalmat (TÓTH 1982. 285–286.).

A törvényszék Fedor Lászlót nyolcnapi fogházra ítélte hitfelekezet elleni izgatás címén egy röpírat miatt. A büntetés végrehajtását felfüggesztették, és a vádlottat kötelezték a bűnügyi költségek megfizetésére.¹⁵

1938-ra Festetics pártjának zöme mind országosan, mind helyileg csatlakozott Szálasi Ferenc pártjához. Erről így ír az egyik jelentés: „Megállapítottam azonban, hogy Szálasi, mint a Nemzeti Szocialista Pártba bekapcsolódott politikus közvetve itt is működik, mégpedig akként, hogy az itt múlt év folyamán megalakult Festetics féle Nemzeti Szocialista Pártot úgy látszik sikerrel szétbontani akarja.” (PAKSY 2007. 197.)

¹⁰ Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap 5: 32. 1937. február 10. 1.

¹¹ Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap 4: 141. 1936. június 20. 1.

¹² 1936. május 1-jére puccsot tervezett a párt vezére, Böszörmény Zoltán, azonban a szervezkedést felszámolták. Csupán a fő tárgyalásnak 113 vádlottja volt. Böszörmény maga 32 hónap letöltendő kapott, majd Németországba szökött. Ezután nem fejtett ki érezhető politikai tevékenységet. Embereinek egy része más nemzetiszocialista alakulatokhoz csatlakozott.

¹³ Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap 5: 28. 1937. február 5. 2.

¹⁴ Népszava 64: 103. 1936. május 6. 10.

¹⁵ Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap 6: 141. 1938. június 25. 5.

Az új választási rendszer

1938-ban vezették be a titkos választást Magyarországon.¹⁶ Ez nagy próba volt mind a kormánypárt, mind az ellenzék számára, hiszen a nyílt szavazásnál sokkal erőteljesebben lehet a választói akaratot befolyásolni, mint egy titkos voksolás esetén. Egyesek – köztük Bethlen István volt miniszterelnök – az új rendszer bevezetése miatt a szélsőjobboldali erők előretörésétől tartottak. De nem csak ettől jelentős az 1939. évi országgyűlési választás, hanem mert ez volt a korszak utolsó választása.

A titkosságon kívül több más módosítás is született. A képviselők számát 245-ről 260-ra emelték. Ugyan takarékosági okokból csökkenteni akarták a parlament létszámát, mivel azonban a felsőház 260 főre emelkedett, így a képviselők létszámát is emelni kellett. 135 egyéni és 125 többmandátumos területet alakítottak ki. Az egyéni választókerületek száma 199-ről 135-re csökkent. Budapest és környékén, valamint a törvényhatósági városokban – Debrecen, Győr, Pécs, Hódmezővásárhely, Szeged, Miskolc és Kecskemét kivételével – mindenütt lajstromos és egyéni választókerületek működtek. Azaz az említettek kivételével a választópolgárok két szavazólapon szavazhattak, egyikkel az egyéni jelöltre, a másikkal pedig a területi listára. A törvényhatósági városokban és Budapest környékén csak listára lehetett szavazni. Az egyéni választókerületekben az eddig 50% – azaz abszolút többségi – szavazat helyett a három vagy több jelöltet indító kerületekben elég volt relatív többséget, azaz 40%-ot szerezni. A lajstromnál az ún. „legnagyobb átlag” alapján történt a képviselők megválasztása, szemben az eddigi, kis pártoknak kedvező „legnagyobb maradék” elvével (FÖLDES–HUBAI 2010. II. 187.).

A választáson induló jelölteknek ún. kauciót kellett fizetniük. Egyéni választókerületekben 2000 pengőt, azokban a lajstromos kerületekben, ahol két képviselőt választanak 3000 pengőt és minden további mandátumért további 500 pengőt. A kauciót abban az esetben kapta vissza a párt (vagy független jelölt), ha mandátumot szerzett vagy legalább az elvi mandátumszerzéshez szükséges szavazatszám felét megszerezte (IGNÁCZ 2013. 84.). Ez egy egyéni jelölt esetében az indulók számától függően a szavazatok 20–25%-át jelentette.

Ahhoz, hogy mind a 260 mandátumért indulhasson egy párt, 1 030 000 pengőre lett volna szüksége (VÁGÓ 2006. 641.). A Hungarista Mozgalomösszvagyon Vágó Pál szerint ekkor összesen 140 pengő és két írógép volt (VÁGÓ 2006. 642.). Kovarcz Emil szerint viszont 126 ezer pengő volt a teljes vagyon, azonban ez is eltörlődött az egymilliós kaució mellett (UNGVÁRY 2004. 7.).

Nézzünk meg néhány példát a korabeli fizetésekről, hogy tudjunk mérlegelni a kaució kapcsán! Komlón 1938-ban a bányászok átlagos keresete havi 65–70 pengő volt. A jobban kereső vájárok napszámbére 2,70 pengő, a fiatal munkások órábére 20 fillér volt. 1940-ben az átlag kereset havi 80–160 pengő volt. A korabeli statisztikák szerint egy öttagú család havi élelmezési költsége (húst, zsírt, szalonnát, tojást, tejet, lisztet, kenyeret, babot és burgonyát, tehát csak a legszükségesebbeket számolva) 1939-ben 81 pengő, 1940-ben 150 pengő (ROZSNYÓI 1998. 126.). Egy másik forrás alapján (az előzővel egybevágóan) egy bányász 25 műszak után (egy hónap) 65 pengőt keresett és ezért reggel 4 órától este 7-ig dolgozott. A salgótarjáni üvegyárban egy női munkás napi 8 óra munkáért heti 6–7 pengőt keresett, ugyanítt egy férfimunkást 18 filléres órábérrel alkalmaztak.¹⁷

Kimondottan a szélsőjobboldali pártokat próbálták sújtani azzal, hogy az ajánlásoknál különbséget tettek ún. országos és nem országos pártok között. Országosoknak számítottak azok

¹⁶ Törvényhatósági jogú városokban (Baja, Debrecen, Győr, Hódmezővásárhely, Kecskemét, Miskolc, Pécs, Sopron, Szeged és Székesfehérvár) már korábban is titkos volt a választás.

¹⁷ *Pesti Újság* 1: 119. 1939. május 26. 2.

a pártok, amelyeknek legalább 4 képviselőjük ült a választások előtt a parlamentben. Ezeknek elegendő volt egyéniben 150, lajstromon 750 ajánló (FÖLDES–HUBAI 2010. II. 189.), míg a nem országos pártoknak az egyéni választókerületben 500, a lajstromon 1500 választó saját kezű aláírására volt szükségük.¹⁸ Az ajánlók felének 30. életévüket be kellett tölteniük, és a település nagyságától függően az ajánlások negyedét, illetve felét lehetett csak egyazon településről gyűjteni (FÖLDES–HUBAI 2010. II. 189.).

A szélsőjobboldal a választás előestéjén, különös tekintettel a vármegyére

Az 1939-es választásokig Magyarországon a nemzetiszocializmus nem rendelkezett hathatós parlamenti támogatással. A választásokat megelőzően a Hungarista Mozgalomnak csupán három országgyűlési képviselője volt: Hubay Kálmán, Haám Artúr és Rátz Kálmán. Rajtuk kívül csupán néhány más nemzetiszocialista képviselő ült a parlamentben. A Hungarista Mozgalom pártját, a Nemzeti Szocialista Magyar Párt – Hungarista Mozgalmat, mely Szabolcsban volt a legerősebb, 1939 februárjában feloszlatták a 101.300/VII. a. B.M. rendelet értelmében, vagyonát elkobozták, lepecsételték a székházát, és a mozgalomból sokakat internáltak a nagykanizsai és kistarcsai internálótáborba. Szálasi Ferenc, a párt vezetője ekkor a szegedi Csillag börtönben ült. Akiket nem internáltak, azokat sorra ítélték el az 1921. III. tc.¹⁹ értelmében, melyet eredetileg a kommunisták ellen hoztak. Ez azt jelentette, hogy többé sem újságírók nem lehettek, sem képviselők, hiszen „büntetett előéletű” személyeket nem lehetett megválasztani.

Az internáltak között volt Gál Csaba későbbi szabolcsi nyilas parlamenti képviselő, az internálás elől megszököttek között pedig Kóródy Tibor, szintén későbbi szabolcsi nyilas parlamenti képviselő (Kovács 2009. 74–75.).

Amikor a belügyminiszter feloszlatta a Magyar Nemzeti Szocialista Párt – Hungarista Mozgalmat, ezzel egyidejűleg valamennyi vidéki rendőrkapitányság rendeletet kapott kézhez a vidéki szervezetek feloszlására és a párt iratainak lefoglalására. A nyíregyházi rendőrkapitányság február 25-én, este 8 órakor foganatosította a betiltásra irányuló belügyminiszteri rendeletet. A rendőrök három csoportban, tisztek vezetésével megszállták a nyíregyházi szervezet Malom utcai helyiségeit. Az ott talált valamennyi iratot lefoglalták és a kapitányságra szállították. A párt kilenc vezetőjének lakásán ugyancsak házkutatást tartottak, és a pártra vonatkozó iratokat lefoglalták. A rendőrség a pártnévsor tanulmányozása után azoknak a nevét, akik – a fennálló rendelet értelmében²⁰ – köztisztviselőként nem lehettek a párt tagjai, közölték az illetékes minisztériumokkal, ahol a tisztviselők ellen fegyelmi eljárást kívántak folytatni.²¹

Makrai Dezsőt, a betiltott párt nyíregyházi propagandafőnökét rágalmazásért két hónapi fogházbüntetésre ítélték márciusban. Két tárgyalás folyt ellene egyszerre. Az első ügyben „felhatalmazásra üldözendő rágalmazási vétség” miatt emelt vádat ellene az ügyészség, mert az előző év október 23-án többek jelenlétében Kiss Sándor rendőrfőtanácsosról azt állította, hogy a zsidó érdekek

¹⁸ *Pesti Újság* 1: 119. 1939. május 26. 2.

¹⁹ „Az állami és társadalmi rend felforgatására vagy megsemmisítésére irányuló büntettek és vétségek”-ről szóló tc. A törvény-cikk teljes szövege: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=7459>.

²⁰ A 3400/1938. ME. számú rendelet megtiltotta az állami és köztisztviselőknek, hogy a törvényes renddel szemben álló egyesületekbe belépjenek. A rendelet szövege: MTI Bizalmas értesítések (1920–1939): 1938. május 20. 40. és *Pesti Napló* 89: 115. 1938. május 21. 2.

²¹ *Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap* 7: 47. 1939. február 26. 4.

szolgálatába szegődött. Makrai ugyan tagadta bűnösségét, de bűnösnek mondták ki. Másik ügyének tárgyalását, amelyben zsarolással vádolták, vádlott-társának távolmaradása miatt elnapolták.²²

A szélsőjobboldal sajtóit sorra tiltották be, így a dr. Ráttkay R. Kálmán főszerkesztésében megjelenő *Magyarságot* 1938 telén először egy, majd hat hónapra (FIALA 2010. 6.), 1939. február 4-én 2 hónapra (KOVÁCS 2009. 74.). Miután a két hónap letelte után a *Magyarság* újra megjelent immáron Hubay Kálmán²³ főszerkesztésében,²⁴ április 12-én újabb 3 hónapra betiltották (KOVÁCS 2009. 78.). 1939 tavaszán végleg betiltották a Fiala Ferenc által szerkesztett *Összetartás* c. hetilapot, mely „colportage”²⁵ jog hiányában is 150 000 példányban jelent meg (FIALA 2010. 6.).

A *Magyarság* c. lap Hunyadi János úti szerkesztőségében alakult meg március 8-án a Nyilaskeresztes Párt, a feloszlott párt utódjaként. A bejelentéshez 5 fő, két országgyűlési képviselő és további három aktív és passzív szavazati joggal rendelkező egyén kellett. Első öt tagja: Hubay Kálmán, Haám Artúr, Csia Sándor, Fiala Ferenc és Mokcsay Dezső volt (FIALA 2010. 7.). Az MTI Bizalmas értesítéseiben először március 11-én említik az új pártot,²⁶ és március 15-én tették közzé programját (FÖLDES–HUBAI 2010. II. 193.).

Ez volt az a szélsőjobboldali párt, amely Szabolcs vármegyében is indult a választásokon. 1939-ben a különböző szélsőjobboldali formációk legtöbbször nem fedte le a teljes országot, ezért arra az egyezségré jutottak, hogy ahol esetleg mind a ketten (Nemzeti Front, Nyilaskeresztes Párt) tudnának, ott csak az erősebb állít jelöltet. Két listát a Nyilaskeresztes Párt más pártokkal közösen állított össze pártonkívüli listaként (FÖLDES–HUBAI 2010. 197.). Az egyezés felrúgására csak Budán, Budapest környékén, Dél-Pesten és Észak-Pesten került sor, ahol a Nemzeti Front és a Nyilaskeresztes Párt külön listát állított, mert személyi ellentétek álltak fenn.²⁷

Felkészülés és kampány Szabolcsban

Szabolcs vármegyében csakúgy, mint sok más helyen, az utolsó pillanatig kétséges volt, hogy el tudnak-e indulni a nyilasok. Szabolcs különösen szegény vidék volt,²⁸ ezért a már említett kaució kifizetése még az átlagnál is több gondot jelentett. A *Pesti Újságban* jelent meg egy érzelmileg erősen túlfűtött és nyilván túlzó – de az eredmények ismeretében a valóságtól nem teljesen elrugaszkodott – beszámoló arról, hogyan sikerült végül indulniuk a nyilasoknak Szabolcsban. „A szabolcsi helyi lap még a hétfői számában is hirdette: nem indulnak a nyilasok! Ekkor azonban megindult a kibontakozás. Megmozdult Nyíregyháza társadalma és ontani kezdte azt, amiből a legkevesebb van – a pénzt. Gyűjtőívek köröztek szerte a városban tisztviselők, nyugdíjas katonatisztek, munkások és parasztek járták házról-házra a várost és a tanyákat a felhívással: Pénzt, hogy indulhassunk! ... 24 órán belül együtt volt a szükséges kaució, 16 000 pengő. Végtelen lelkesedés fogadta a hírt, hogy együtt van a pénz, indulnak a nyilasok. Örvendező és meghatott emberek szorongatták egymás kezét. A többi már könnyű volt, szegény taxisok ajánlották fel autójukat a választás tartamára teljesen ingyenesen a pártnak. A kormánypárt 40 filléres kilométer árat ígért nekik, ők jöttek a nyilasokhoz – ingyen. Néhány telefon a benzín- és olajkereskedőkhöz és már az üzemanyag is megvolt. Ismét csak ingyen. Délben már a biciklisták és gyalogosok százai vitték szét a vármegye minden

²² Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap 7: 53. 1939. március 5. 2.

²³ Életének első szakaszáról és újságírói pályájának kezdetéről lásd: GODZSÁK 2015.

²⁴ MTI Bizalmas értesítések (1920–1939): 1939. április 11. 3.

²⁵ Csak zárt helyiségben volt árusítható, újságos standokon vagy rikkancsok által nem.

²⁶ MTI Bizalmas értesítések (1920–1939): 1939. március 11. 598.

²⁷ *Magyar Nemzet* 2: 109. 1939. május 13. 6.

²⁸ A terület korszakbeli viszonyairól lásd: GAÁL 1997.

községébe a hiteles ajánlási íveket. A nyomdászok készítették a plakátokat, a papírkereskedő adta a nyersanyagot, az asztalosok egy órán belül berendezték bútorokkal a választási irodákat a legnagyobb lelkesedéssel és ismét ingyen.”²⁹

1. kép

Rátz Kálmán által kiadott plakát
(MNL SzSzBML IV. 411./b 7311/1939.)

Fig. 1

Bill issued by Kálmán Rátz
(MNL SzSzBML IV. 411./b 7311/1939.)

(Tornyospálca, Tuzsér, Tiszabездéd, Záhony, Zsurk, Mánd, Eperjeske, Tiszaszentmárton) megtagadta a gyűléstartás jogát tőlük a mándoki járás főszolgabírája (PÜNKÖSTI 2007. 157.). A nyírbaktai alispán szerint mind a nyilas gyűléseken, mind a kormánypárti gyűléseken jócskán voltak érdeklődők, a Nemzeti Reformpártra azonban kevesebben voltak kíváncsiak.³⁴

Az 1914. évi XVI. tc. 11. §-a és az 56.203/1922 B.M. rendelet alapján a Rátz Kálmán által kiadott „*Testvér vár a Nyilaskeresztes Párt*” című plakát terjesztésére országos engedélyt kapott a Nyilaskeresztes Párt március 18-án, így azt Szabolcsban is elkezdtek terjeszteni (1. kép).³⁰

Nyíregyházán és környékén a szociáldemokraták jelentései szerint teljes sikerük volt a lakosság körében 1939-ben. Nyilván ugyancsak túlzóan azt írják „*a szabolcsi falvak lakosságának 95 százaléka ,Bátorság’-ot köszön*”. Ami nyilvánvalóan azért is kétes, mert ekkor már nem igazán volt bevett a Bátorság köszöntés (LACKÓ 1966. 129.).

A választásokra felkészülvén május 21-én a Belügyminisztériumtól érkezett egy távirat a Pest megyei főispánhoz, hogy másnaptól kezdve minden nap jelentést kell tennie a vármegye helyzetéről, különösen a nyilas agitáció állásáról és annak ellensúlyozására tett intézkedések hatásáról.³¹ Ez feltételezhetően más vármegyékben, így Szabolcsban is megtörtént.

A kormánypárt igyekezett az ellenzékét igencsak hátrányos helyzetből indítani, mint arra már utaltam. Több, erre vonatkozó bizonyíték fennmaradt Szabolcs vármegyéből is. A nyírmadai választókerületben dr. Pütkösti Mihály jócskán kevesebb kampánybeszédet tarthatott, mint kormánypárti, illetve a Nemzeti Reformpárt színeiben induló ellenfele.³² Vásárosnaményban még egy magánlakásba szervezett pártértekezletüket is betiltotta a karhatalom.³³ Azonban így is 27 nagygyűlést tartottak annak ellenére, hogy 8 községben

²⁹ *Pesti Újság* 1: 115. 1939. május 21. 5.

³⁰ MNL SzSzBML IV. 411./b 7311/1939.

³¹ MNL PML. IV. 401/c 1. doboz. 5/b.

³² MNL SzSzBML IV.B. 429. 1282/1939.

³³ MNL SzSzBML IV.B. 766. III. 2891/1939.

³⁴ MNL SzSzBML IV.B. 429. 1282/1939.

Pütkösti Mihály felesége így emlékezett vissza a kampányidőszakra: „*Miska járta a megye kis- és nagyközségeit, beszédeket tartott, agitált. Szerették is, okosan, szépen beszélt. A nép bajait személyes szenvedésként élte át. Ezrével léptek a pártba a mérhetetlenül szegény emberek ott, ahonnan a század elején a legtöbben vándoroltak Amerikába. ... A kortesi beszédek után mindig virágerdővel borított autón tért haza, fényllett a boldogságtól, a virágokat élém rakta, hogy én is örüljek.*” (PÜNKÖSTI 2007. 156.)

Szabolcs és Ung vármegyében is előfordult – több más megyéhez hasonlóan –, hogy tömegeivel visszadobtak nyilas ajánlásokat. Ezeket azonban még határidőn belül pótolták újjakkal, és így tudtak végül indulni.³⁵

Rohodon dr. Nánássy Imre kormánypárti jelölt a némahéten³⁶ tartott gyűlést. Ezen a nyilasokat német zsoldban álló hazaárulónak nevezte. „*Jelöltjük szegény fiú, semmi befolyással nem bír, és semmit elintézni nem fog tudni.*” Nyírmadán a főjegyző a némahét napjain magához hívatta a nyilas érzelmi, főleg iparos embereket, és arra igyekezett őket rábírni, hogy nyilasra ne szavazzanak, mert úgymégtudja, és akkor semmiféle jogosítványt többé nem kaphatnak, sőt azt is elvesztik, amijük van (PÜNKÖSTI 2007. 157–159.).

A nyilasok részéről is volt példa a némahét megsértésére. Tasnádi József Szabolcs és Ung lajstromos jelöltje a nyírlugosi szavazóházban megjelent, és jelenlétével befolyásolta a szavazást. Innen csak ismételt felszólításra távozott.³⁷

A kormánypárt és a szélsőjobboldal közös eszmei alapjai

A kormánypárt és a szélsőjobboldal ideológiája és retorikája között sok különbség volt, azonban a fokozatos és általános jobbrtolódás eredményeként a kormánypárt „jobb szélé” is fokozatosan megerősödött. Ez kiválóan megfigyelhető a szabolcsi kampányban, ahol annak ellenére, hogy országosan a kormánypárti kampánybeszédek általában a szélsőjobboldal bírálatát, alappal rendelkező vagy alap nélküli gyanúsítását, ostromozását tartalmazták, addig itt sokkal inkább a közös alapokat emelték ki a kormánypárti aspiránsok.

Jaross Andor, a felvidéki ügyek tárca nélküli minisztere a következőket mondta Nyíregyházán, mikor egy kampányrendezvényre meghívták: „*keresztény, nemzeti, szociális, jobboldali politika kell ... a nemzeti szocialista politika ágazatai sok tekintetben egy síkon mozognak és megegyeznek a kormány felfogásával is, de a program megvalósításában nem tudnak egységesek lenni s egyéni érdekek kedvéért nem tudnak az egységes magyar gondolat mögött felsorakozni.*”³⁸

Korompay a kormánypárt nyíregyházi hivatalos jelöltje a következőt mondta egyik választási gyűlésén: „*Az én elgondolásom, amit eddig a társadalom gazdasági berendezésére vonatkozólag ismertettem a vasárnapi beszédemben, nagyon hasonlít a nemzeti szocializmus, mint nálunk mondani szokás, a nyilas elgondoláshoz. Ez természetes is, mert hiszen Hitler is azért tudott oly óriási méretű eredményeket elérni elgondolásának a valóra váltásával, mert elgondolása, különösen annak gazdasági része ugyancsak ezeknek az alapvető természeti törvényeknek az alapján áll. A különbség csak az s ezt ne felejtsek el a nyilas gondolkodású honfitársaim, hogy az én elgondolásom nemcsak hasonlít a nemzeti szocializmushoz, hanem annál sokkal több, mert az én elgondolásom nemcsak a gazdasági részét öleli fel a társadalmi berendezkedésnek, hanem annak minden egyes*

³⁵ MNL SzSzBML IV.B. 403. 16. doboz.

³⁶ A kampánycsend korabeli megfelelője. A választások előtti utolsó héten tilos volt bármiféle propagandatevékenység.

³⁷ MNL SzSzBML IV.B. 403. 15. doboz.

³⁸ Nyírvidek-Szabolcsi Hírlap 7: 113. 1939. május 20. 4.

részét a természeti törvényeknek a nyomán oldja meg.”³⁹ Máskor pedig „mégis csak az fog bekövetkezni, amit Mussolini s amit Hitler akarnak, mert azok nem a saját egyéni jólétükért, nem anyagi haszonért, hanem a népek javáért folytatják a harcot.”⁴⁰ Korompay korábban is megfogalmazott hasonló gondolatokat, még a helyhatósági választásokon: „A nemzeti szocialisták külön listával indulnak, de célkitűzéseik a legfőbb pontokban megegyeznek a városi nagy pártéval. Igen szép fegyelmettséggel és emelkedett bajtársi szellemben készülnek ők is a választásra. Ha meggondoljuk, hogy a kormány programjában a nemzeti és szociális célok nagyrészt felölelik a nemzeti szocialista ellenzék programját, akkor azt látjuk, hogy inkább csak a tempóban, az alkotmányos úthoz való ragaszkodás óvatosságában vannak különbségek. ... így bármelyik lista jut győzelemre, komoly embereket juttat a városi képviselőtestületbe, akiket maga a polgárság kíván.”⁴¹

Később is megmaradt ez a viszony, melyet a Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap egyik írása szemléltet. „Visszatérek (ti. Bertalan Kálmán) tehát a képviselőházi büfébe, hol mindenki már a jólakottság és meglegedettség érzésével áll és beszélget. Kóródy Tibor barátom fog el és érdeklődik nyíregyházi újságok iránt. Meg is jegyzi a szomszédos asztaltól Matolcsy Tamás képviselő, ügylátszik, nagy az egyetértés Szabolcsban. Egyszerre felelünk Kóródyval: természetes!”⁴²

A választások eredménye

Kik nyújtották be Szabolcsban ajánlatukat az egyéni kerületekre és listákra

Vasárnap délig befutottak Szabolcsban az ajánlások, melyek után a jelölés a következőképpen áll a vármegye területén:

Nyíregyháza: Dr. Korompay Károly orvos (MÉP); Bertalan Kálmán földbírtokos (MÉP nem hivatalos); Kóródy Tibor (nyilas).	Kisvárdai: Béla ny. őrnagy (nyilas). Vitéz Ujfaluassy Gábor ny. altábornagy (MÉP); Szentpály László mérnök (Nemzeti Reform Párt); Keller János (nyilas); dr. Belinszky Barnabás ügyvéd (pártonkívüli ellenzék).	Nagykálló: Dr. Gergelyffy Andrási ny. főszolgabíró (MÉP); Erdődy Miklós (nyilas).
Nagyhalászi: Dr. Sarvay Elek vm. főügyész (MÉP); dr. Nyerges Miklós ügyvéd (Nemzeti Reform Párt); Szikszay	Nyírmada: Dr. Nánássy Imre ügyvéd (MÉP); Batta Zoltán ref. lelkész (Nemzeti Reform Párt); Püskösti Mihály dr. (nyilas).	Tiszalöki: Báró Vay Miklós (MÉP); Pókai Pivnyik Béla (kiszgazda). Lista-ajánlat három van: a MÉP hivatalos listája, a Reformpárt és a Nyilaskeresztes párt listája. A benyújtott ajánlatok elfogadásáról a felülvizsgálat befejeztével rövidesen döntenek.

A választásokon a következő jelölteket indította a Nyilaskeresztes Párt (2. kép): a Nyíregyháza környéki egyéni kerületben Kóródy Tibort, a nagyhalászi kerületben Szikszay Bélát, a nyírmada-i kerületben Püskösti Mihályt, a nagykállói kerületben Erdődy Miklóst, a kisvárdai kerületben Keller Jánost. A tiszalöki kerületben Görömbey Ferenc⁴³ nem tudta a szükséges számú ajánlást begyűjteni.⁴⁴ Kisvárdán Keller László indult volna a NyKP színeiben, de az ajánlásait visszautasították (HUBAI 2001. I. 126.).

Egyéniben Kisvárdán a Magyar Élet Pártja (MÉP), egy pártonkívüli jelölt és a Nemzeti Reformpárt (NRFP) jelöltje küzdött

a mandátumért. Nagyhalászban a MÉP, az NyKP és az NRFP állított jelöltet, Nagykálló–Nyírbátor választókerületben a MÉP és az NyKP. Nyíregyházán a MÉP, az NyKP és egy pártonkívüli,

2. kép

Az 1939. május 29-ei választások jelöltjei Szabolcs vármegyében (Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap 7: 115. 1939. május 23. 1.)

Fig. 2

Electoral candidates in May 29 1939 in Szabolcs County (Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap 7: 115. 1939 May 23. 1.)

³⁹ Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap 7: 113. 1939. május 20. 4.

⁴⁰ Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap 7: 115. 1939. május 23. 3.

⁴¹ Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap 7: 24. 1939. január 29. 4.

⁴² Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap 9: 50. 1941. március 1. 4.

⁴³ Tiszaberceli kiszgazda.

⁴⁴ MTI Bizalmas értesítések (1920–1939): 1939. május 23. 21. kiadás.

Nyírmadán a MÉP, az NyKP és az NRFP, Tiszalökön a MÉP és a Független Kisgazdapárt (FKGP) jelöltje versengett egymással. Láthatjuk, hogy mind a hat kerületben kizárólag a kormánypárt tudott jelöltet állítani. A Nyilaskeresztes Párt négy, a Nemzeti Reformpárt három, a Kisgazdapárt pedig egy kerületben szállt harcba a mandátumért. Két kerületben független jelölt is indult. Négy kerületben három, míg két kerületben két jelöltre voksolhattak.

A Nyilaskeresztes Párt egyéni jelöltjei Szabolcs és Ung vármegyében a következők voltak: Nagyhalász: Sarvay Elek, Nagykálló–Nyírbátor: Erdődy Lajos, Nyíregyháza: Kóródy Tibor (3. kép), Nyírmada: Pütkösti Mihály, Tiszalökön és Kisvárdán – mint említettem – egyéni jelöltjük nem volt (HUBAI 2001. I. 125.).

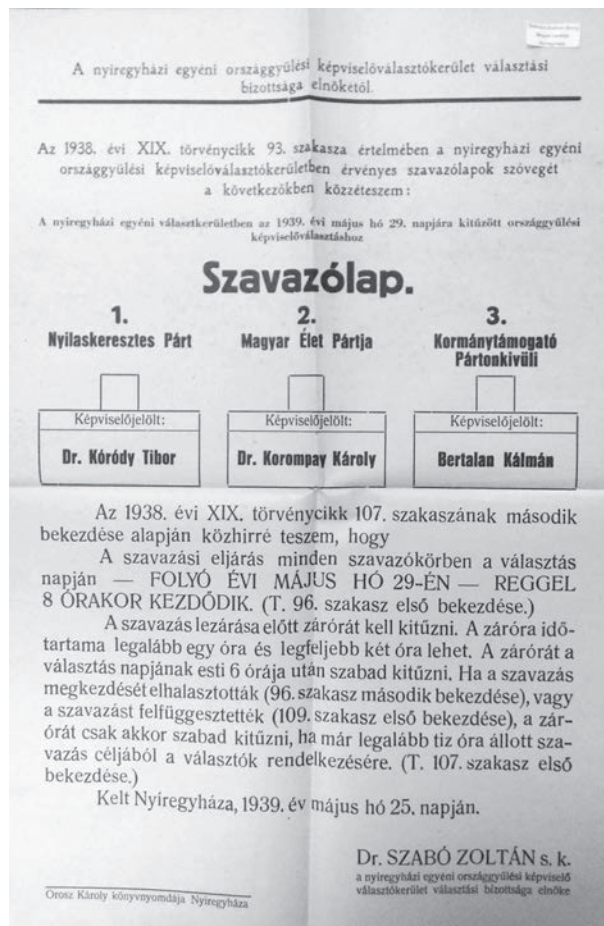
A lajstromon szereplő nevek a következők voltak: Kóródy Tibor, Gál Csaba, Barczikay Tibor, Nyári Mihály, Kemecsey Károly (MÁV segédtsízt),⁴⁵ Lovas Kovács József, Tasnádi József, Lakatos István (4. kép).

3. kép

Az 1939. május 29-ei nyíregyházi egyéni képviselőválasztás szavazólapja (MNL SzSzBML IV. 411./b)

Fig. 3

Ballot paper of the individual representatives in Nyíregyháza, May 29, 1939 (MNL SzSzBML IV. 411./b)

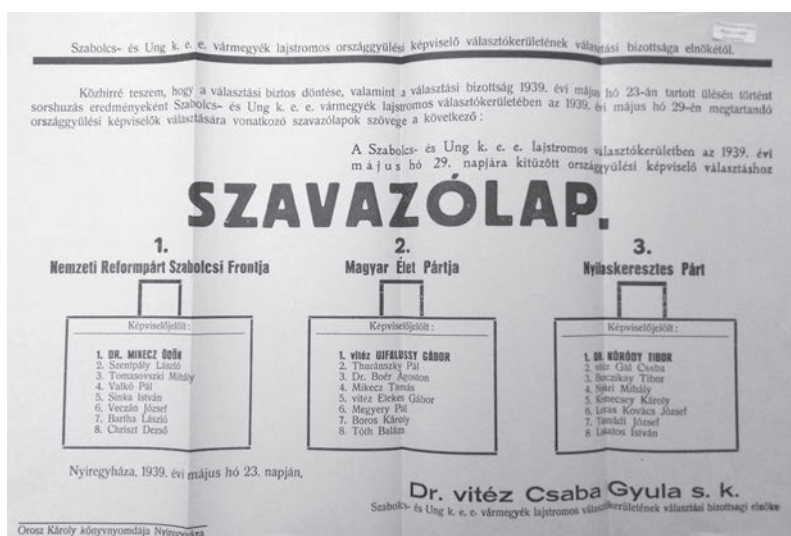

4. kép

Az 1939. május 29-ei lajstromon történő országgyűlési képviselőválasztás szavazólapja Szabolcs- és Ung k. e. e. vármegyében (MNL SzSzBML IV. 411./b)

Fig. 4

Ballot paper of national assembly elections by list in May 29, 1939 in Szabolcs and Ung Counties (MNL SzSzBML IV. 411./b)

⁴⁵ Nyírvidek 53: 73. 1932. április 1. 5.

A vármegyében a listás szavazáson a 72484 választásra jogosult közül 63772 (87,98%) fő vett részt. A szavazatok közül 58332 (93,04%) volt érvényes. Három lista közül lehetett választani. A kormánypárt 25676 (43,28%) szavazatot, a Nemzeti Reformpárt 10097 (17,02%) szavazatot, az NyKP 23559 (39,71%) szavazatot kapott. Így listáról két nyilas és két kormánypárti került be a parlamentbe (HUBAI 2001. II. 127.). Nyilas képviselő Kóródy Tibor és Gál Csaba lett (5. kép), pótképviselő pedig Barczikay Tibor, Nyári Mihály, Kemecey Károly, Lovas Kovács József, Tasnády József, Lakatos István.

5. kép

Az 1939. május 29-ei lajstromos országgyűlési képviseléválasztás eredménye Szabolcs- és Ung k. e. e. vármegyében (Nyírvidek-Szabolcsi Hírlap 7: 122. 1939. június 1. 1.)

Fig. 5

Results of national assembly elections by list in May 29, 1939 in Szabolcs and Ung Counties (Nyírvidek-Szabolcsi Hírlap 7: 122. June 1, 1939. 1.)

kapott. Nyíregyháza kerületben a jogosultak 84,16%-a vett részt a szavazáson, a leadott szavazatok 7,89%-a volt érvénytelen. A MÉP 3008 (29,46%) szavazatot, az NRFP 2295 (22,48%), az NyKP 4908 (48,07%) voksot gyűjtött. Nyírmadán a választásra jogosultak 87,47%-a vett részt, a leadott szavazatok 4,4%-a volt érvénytelen. A MÉP 4346 (44,6%), az NRFP 1379 (14,15%), az NyKP 4019 (41,25%) voksot kapott. Tiszalök kerületben a választásra jogosultak 91,27%-a vett részt, a leadott szavazatok 7,15%-a volt érvénytelen. A MÉP 3876 (47,56%), az NRFP 1291 (15,84%), az NyKP 2983 (36,6%) szavazatot kapott (HUBAI 2001. II. 130.). Látszik, hogy a tiszalöki és kisvárdai jelölt indulásának gátja nem a támogatás hiánya volt.

Most nézzük meg az egyéni jelöltek eredményeit! Nagyhalászbán a MÉP jelöltje 4756 (44,34%) szavazatot, a nyilas Szikszay Béla 4155 (38,36%), az NRFP jelöltje 1856 (17,3%) szavazatot gyűjtött be. Nagykálló–Nyírbátor kerületben a MÉP jelöltje 6474 (53,85%), a nyilas Erdődy Lajos 5548 (46,16%) voksot kapott. Nyíregyházán első lett Kóródy Tibor, azonban mivel nem érte el a 40%-ot, pótválasztást kellett tartani az első két helyezett között. Itt a hivatalosan kormánypárti Korompay Károly 2589 (32,3%), a kormánypárti programmal fellépő, de fajvédőnek is nevezhető pártonkívüli (ma úgy mondanánk független) Bertalan Kálmán 2624 (32,73%), Kóródy pedig 2803 (34,97%) szavazatot kapott. Nyírmadán a kormánypárti jelölt 4042 (44,05%) szavazatot, Püskösti Mihály nyilas jelölt 3954 (43,09%) szavazatot kapott, az NRFP jelöltje 1180 (12,86%) szavazattal

Érdeemes megnézni – az egyéniben kapott szavazatokkal való összevetés végett –, mennyi szavazatot kaptak listán a pártok. Kisvárdán a jogosultak 80,9%-a vett részt és a leadott voksok 7,14%-a volt érvénytelen. A MÉP 4211 (55,06%) voksot, az NRFP 1010 (13,21%) voksot, az NyKP 2427 (31,73%) voksot kapott. Nagyhalász választókerületben a jogosultak 91,33%-a voksolt, a szavazatok 6,32%-a volt érvénytelen. A MÉP 4832 (42,94%) szavazatot, az NRFP 1981 (17,6%) szavazatot, az NyKP 4441 (39,46%) szavazatot kapott. Nagykálló–Nyírbátor kerületben a jogosultak 91,56%-a szavazott, 8,48%-a lett érvénytelen a voksoknak. A MÉP 5403 (43,84%), az NRFP 2141 (17,37%), az NyKP 4781 (38,79%) szavazatot

a harmadik lett. Itt igen éles küzdelem volt: csupán 88 szavazat a különbség Pünkösti és MÉP-es ellenfele között (HUBAI 2001. II. 134.).

A négy körzetből – amelyben indult nyilas jelölt – háromban három jelölt (két esetben MÉP, NyKP, NRFP, egy esetben MÉP, NyKP és pártonkívüli jelölt), egy körzetben csupán két jelölt (MÉP, NyKP) volt. Tiszalökön az FKGP, Kisvárdán az NRFP és egy pártonkívüli szállt harcba a mandátumért a kormány ellen. Mindkét esetben a kormánypárt győzelmét hozták a választások.

Meg kell említenem, hogy a kisvárdai kerületben volt a legkisebb arányú a részvétel, és ebből az alacsonyabb számból itt volt arányosan a legtöbb érvénytelen szavazat, ami egyfajta választói akaratnyilvánítás is lehet, miután a nyilaskeresztesek nem tudtak elindulni.

A kapott szavazatok nagyjából egyenletes szóródást mutatnak, azonban voltak példák szélsőséges eredményekre. A kétezer fő feletti települések közül a Nyilaskeresztes Párt a legjobb eredményét a Nagykálló–Nyírbátori kerülethez tartozó Kállósemjénben érte el mind egyéni, mind listás voksok tekintetében. Itt listán 69,83%-ot, egyéniben 74,67%-ot kaptak (HUBAI 2001. III. 247.). A legrosszabb egyéni eredményük a Nagyhalászi választókerülethez tartozó Demecseren született 19,25% (HUBAI 2001. III. 119.), a leggyengébb listás eredményük a kisvárdai Pátroha községben volt, ahol csupán 5,66%-ot kaptak (HUBAI 2001. III. 399.).

A nyilasok listás és egyéni eredményei között egyedül Nagykálló–Nyírbátor kerületben volt jelentékeny különbség, ami abból adódik, hogy egyéniben csupán két jelölt, míg listán három szállt versenybe a mandátumért. Az NRFP jelöltje hasonló arányban hódította el a nyilasok és a kormánypárt szavazóit, de a kormánypártét valamivel nagyobb arányban.

Petíciók és pótválasztás

A Nyilaskeresztes Párt „megpetícionálta” a nyíregyházi választás eredményét,⁴⁶ valamint négy szabolcsi mandátumot: dr. Nánássy Imre, dr. Sarvay Elek és dr. Gergelyffy Andor megválasztása kapcsán éltek panasszal a különböző körök. Az országgyűlés képviselőházának elnöke által kifogásolt mandátumok között ott volt Kóródy Tiboré.⁴⁷

Gabri István 536 személlyel együtt petíciót nyújtott be a választások után az alábbi indoklással: „A szavazatok összeszámlálásánál 300 szavazólapot érvénytelenítettek”, jobbra olyan, Pünköstitre adott voksokat, amelyeknél a kockába nem álló, hanem dőlt kereszt szerepelt, vagy a kereszt vonala kiesett a kockából, vagy halovány, vékony volt, vagy a név mellé volt téve. Nánássynak ellenben – állításuk szerint – elfogadták ezeket, sőt még egyéb érvénytelen szavazatokat is. Továbbá „Őr községben 31 olyan zsidó szavazó lett este a záróra után, a hatósági közegek útján az urna elé állítva, akiknek nemcsak hogy igazolásuk nem volt meg, hanem a választók névjegyzékébe sem voltak felvéve.” A petíció felsorolta mindegyikjük nevét. Tanúként megnevezték a községi bírót, egy ügyvédjelöltet, két gazdálkodót és egy kereskedőt. Nyírmadán a községi kisbíró 75 zsidót állított elő. Közülük ismét felsorolták azt a huszonegyet, akik nem szerepeltek a választói jegyzékben. Nyírtján 15 ilyen találtak. A petíció szerint a körzetben névjegyzékbe vett zsidók 75%-a nem igazolta jogosultságát. A petíció egyéb elemeket is tartalmazott: Őr községben a szavazófülke nyitott volt, a szavazóhelyiségek jó részében hosszabb-rövidebb ideig „táborozott” a főszołgabíró, a főjegyző, a községi bíró, a lelkész, a kormánypárt helyi elnöke, Nánássy ügyvéd fia stb. Néhány helyen a jegyző, a bíró bekísérte a szavazófülkébe azokat, akik a szavazás módja felől érdeklődtek (PÜNKÖSTI 2007. 157–159.).

⁴⁶ Nyírvidek-Szabolcsi Hírlap 7: 153. 1939. július 9. 7.

⁴⁷ Nyírvidek-Szabolcsi Hírlap 7: 148. 1939. július 4. 2.

1939. június 5-én és 6-án került sor a pótválasztásokra az ország hét választókerületében. A Nyilaskeresztes Párt 5 jelöltje közül kettő jutott mandátumhoz, valamint két pártönkívüli fajvédő (HUBAI 2001. I. 67.). Mohácson (Keck Antal) és Jászapátiban (Orosz Mihály) győzött az NyKP, Kunszentmiklóson és Nyíregyházán pedig a pártönkívüli fajvédő jelölt (HUBAI 2001. II. 135.). Hozzá kell tennem, hogy a kormány teljes mellszélességgel magáénak vallotta a Nyíregyházán első helyet behúzó Bertalan Kálmánt.

Június 6-án tartottak Nyíregyházán pótválasztást, mivel nem szerzett relatív többséget egyik párt sem az egyéni mandátumért folytatott küzdelemben. Mivel Kóródy bekerült listáról, ezért az előzetes tervek szerint ha nyer, lemond listás mandátumáról és az egyéniét tartja meg. Helyét Barczikay Tibor vette volna át, aki a listán utána következett. Ezáltal tulajdonképpen a választás tétje Barczikay bekerülése volt.⁴⁸ Június 5-én délután 6 órától az eredmény kihirdetéséig szesztilalmat rendelt el dr. Szabó Zoltán, a választási bizottság elnöke. A pótválasztáson a szavazásra jogosultak 85,77%-a vett részt. A leadott szavazatok 97,32%-a volt érvényes. Kóródy 3977 (48,74%) szavazatot, ellenfele 4183 (51,26%) szavazatot kapott (HUBAI 2001. II. 135.).

1940. október 6-án tartottak egy időközi választást Nyírmadán az elhunyt képviselő helyére, melyen Boér Ágoston kormánypárti jelölt egyhangú győzelmet aratott, mivel nem indult ellene senki (HUBAI 2001. II. 137.), ugyanis Pünkösti Mihálynak nem volt kellő ajánlása (KOVÁCS 2009. 93.).

A választások után

A választások után dr. Kóródy Tibor immáron képviselőként így fogalmazta meg politikai célkitűzéseit: „*Magyarország főméltóságú kormányzója iránt való feltétlen állampolgári ragaszkodás jegyében az ősi alkotmányosság intézményeinek tiszteletben tartásával és azoknak korszerű továbbfejlesztésével az országnak nemzetiszocialista szellemben való átépítése: az ősi magyar katonai szellemnek az állampolgárokból való felerősítése és ezen keresztül a csorbítatlan nagy magyar gondolat ápolása az ország dolgozó népének arányos jövedelem és vagyoni megosztás útján való gazdasági megerősítése.*”⁴⁹

A pártban megindult bomlási folyamat érintette a megyei vezetőket. November végén Kóródy vezetésével kilenc képviselő írásban követelte Hubay Kálmán lemondását a párt éléről, melyet a parlamenti frakció leszavazott. Ekkor többen – köztük Kóródy – kilépett a pártból. Ebben az ideológiának kevés szerepe volt. Bevallotta, hogy nyilas képviselőként ügyvédi irodája és klientúrája szegényes volt, kilépése után viszont fellendült az irodája, és meggazdagodott (LACKÓ 1966. 210–211.). Ezután is szélsőjobb oldali képviselő maradt, csak átment az újonnan alakult, Imrédy Béla volt miniszterelnök által vezetett csoportba.⁵⁰

Ezt követően megromlott a viszony Gál Csaba és Kóródy Tibor között. Gál Csaba 1640 pengő és járulékaik iránt indított keresetet Kóródy Tibor ellen 1942-ben. A vád szerint Kóródy 1000 pengő kölcsönt vett föl az induláshoz Gál kezességével, amelyet azonban nem fizetett vissza. Ezért 640 pengőt hajtottak be Gál Csabán, a hiányzó összeget pedig a másik kezesen, Barczikay Tiboron. Ezen felül a lajstromos kerületben előírt kaucióként 8000 pengőt helyeztek el a képviselőjelöltek, amelyből 2000 pengő elveszett, mert az egyik jelölt nem kapott elég szavazatot. Az előzetes egyezség

⁴⁸ *Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap* 7: 126. 1939. június 6. 3.

⁴⁹ MNL SzSzBML V.B. 77. 1171/1939

⁵⁰ *Népszava* 69: 211. 1941. szeptember 18. 4.

szerint Kóródy, Gál és Barczikay egyenlően fizetik meg az elvesző kauciót, azonban Kóródy nem tett eleget az egyezségnek.⁵¹

Szatmár

Úgy gondolom, néhány mondat erejéig Szatmár vármegyére is ki kell térnünk, bár a szélsőjobboldal szempontjából lényegesen eseménytelenebb volt az ottani választás.

A pápai rendőrkapitányság szerint a nyilas pártközpont illegális adománygyűjtő akcióba kezdett az országban, hogy a szervezéshez szükséges 15 gépjárművet beszerezzék. A szatmári adatok szerint 7 szolgabíró jelezte, hogy az ő területükön ilyen nem történt.⁵²

A Nyilaskeresztes Párt Szatmár megyei vezetősége küldöttségileg jelent meg Péchy Szabolcs főispánnál és közölte vele, hogy a párt Szatmár vármegyében nem állít jelöltet. A küldöttség vezetője egyúttal bejelentette, hogy a Független Kisgazdapárt jelöltjeivel szemben teljes erejével támogatja a Magyar Élet Pártjának jelöltjeit.⁵³

Jelentősebb helyi szélsőjobboldali személyek életrajza

Barczikai Barczikay Tibor (1900–1969) gyógyszerész, katonatiszt

1900. április 1-jén született Komáromban Barczikay Kálmán és Bodó Anna negyedik gyermekeként. Őt testvére volt. Nemességét és előnevét a magyar királyi belügyminiszter BM 35.050/1928. számon igazolta.⁵⁴ A nyíregyházi Evangélikus főgimnázium tanulója volt 1911-től, ahol tandíjmentességet élvezett.⁵⁵ 1917-ben hadbavonult több diáktársával együtt.⁵⁶ Ekkor – vélhetőleg harctéri tevékenysége miatt – magántanuló lett.⁵⁷

1919-ben tagja volt a Tudományegyetemi Csendőrtiszti Zászlóaljnak (TCsZ 1942. 39.). Az 1921. évi 50. sz. Rendeleti Közlönnyel (Személyes ügyek) 1921-ben gyógyszerügyi segédtszövetségeként nyugállományba helyezték, 1924. november 1-jével pedig saját kérelmére a honvédség kötelékéből emléklappal elbocsátották.⁵⁸

1924-ben eljegyezte,⁵⁹ majd 1926-ban feleségül vette Füzeses Mártát,⁶⁰ akitől három gyermeke: Tamás Péter (1930), Klára Mária (1932) és Márta Erzsébet (1940) született.⁶¹

A Nyírbátorban lévő Nyírvidék-Szabolcsi Hírlapi Agrár Takarékpénztár Rt. igazgatósági tagja volt 1938-tól,⁶² valamint tagja a Magyar Heraldikai és Genealógiai társaságnak.⁶³ 1939

⁵¹ *Magyarország* 49: 17. 1942. január 22. 6.

⁵² MNL SzSzBML: IV. 411/b 22243/1939.

⁵³ MOT XXI: 108. 1939. május 12. 3.

⁵⁴ Magyar Családtörténeti adattár (<http://www.macse.org/gudenus/mcsat/fam.aspx?id=71270>).

⁵⁵ *A Nyíregyházi Államilag Segélyezett Ágostai Hitvallású Evangélikus Főgimnázium negyvennyolcadik értesítője* 1911–1912. 61.

⁵⁶ *A Nyíregyházi Államilag Segélyezett Ágostai Hitvallású Evangélikus Főgimnázium ötvennegyedik értesítője* 1917–1918. 6.

⁵⁷ *A Nyíregyházi Államilag Segélyezett Ágostai Hitvallású Evangélikus Főgimnázium ötvennegyedik értesítője* 1917–1918. 48.

⁵⁸ *Honvédségi Közlöny* 51: 30. 1924/30. 296.

⁵⁹ *Nyírvidék* 45: 70. 1924. március 23. 5.

⁶⁰ *Nyírvidék* 47: 205. 1926. szeptember 11. 5.

⁶¹ <https://www.geni.com/people/Tibor-Barczikay/6000000010060716618>.

⁶² *Központi Értesítő* 1938/22 396. vö. *Gazdasági, pénzügyi és tőzsdei kompasz* 1941–1942/1–2. 539.

⁶³ *Turul* 46. 1932. 95.

januárjában a nyíregyházi képviselőtestület tagja lett.⁶⁴ Ekkor a nemzetiszocialisták Egyesült Polgári Ellenzék néven állítottak városi listát (TAKÁCS 2005. 116.).

1941 tavaszán a katonáállományon kívüli állományú csoportból a katonáállományba tették át, műszaki csapathoz (vegyi harc).⁶⁵ Horthy Miklós, Magyarország Kormányzója Gödöllőn 1941. október 1-jén Nemzetvédelmi Kereszttel tüntette ki.⁶⁶ 1942-ben tartalékos főhadnaggyá léptették elő.⁶⁷

1942-ben „*lázító tartalmú röpiratok szerkesztése, sokszorosítása és terjesztése útján elkövetett, az 1930. évi ül. tc. 59. §-a 4. pontjába ütköző hűtlenség büntette*” vádponttal 8 év börtönre, 10 évi hivatalvesztésre, politikai jogainak és gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére és lefokozásra ítélte a bíróság,⁶⁸ ekkor a Nyilaskeresztes Párt „*elnöki osztályának helyettes vezetője*” volt,⁶⁹ és már Budapesten élt.⁷⁰ Szálasi hatalomra kerülésével Kőszegen kinevezték a kormány személyi ügyeit kezelő kormánybiztossá, amely beosztásban Gál Csabát váltotta.⁷¹

A háború után nyugatra menekült. A pontos körülményekről nem tudunk. Buenos Airesben halt meg 1969-ben.⁷²

Gál Csaba (1892–1946) műszaki tanácsos (6. kép)

1892. október 14-én született Budapesten.⁷³ Református, nőtlen. Régi székely családból származott. A József Műegyetem gépészeti szakosztályán szerzett gépészmérnöki oklevelet. 1913-ban bevonult a volt 85. közös gyalogezredhez és 1918-ig teljesített katonai szolgálatot. Háborús katonai kitüntetései a kis és a nagy ezüst, valamint a bronz vitézségi érem, háromszori sebesülés után a sebesülési érem (ORSZÁGGYŰLÉSI ALMANACH 1940. 177.). 1924-ben avatták vitézzé.

1920-ban a cseh megszállók ellen Sátoraljaújhelyen felkelést szervezett. Ennek leverése után cseh fogságba került, ahol halálra ítélték, de sikeresen megszökött (KARSAI 2016. 461.).

A világháború végén főhadnagyként szerelt le. Műegyetemi tanulmányainak elvégzése után 1926-ban került a BSZKRT-hez,⁷⁴ ahol három esztendeig lakatosként dolgozott, majd átminősítették a mérnöki karba. Később műszaki tanácsos lett. 1930-ban a Kormányzó a polgári Signum

6. kép

Gál Csaba (1892–1946) műszaki tanácsos

Fig. 6

Technical councillor Csaba Gál (1892–1946)

⁶⁴ Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap 7: 25. 1939. január 31. 3. vö. TAKÁCS 2001. 112.

⁶⁵ Honvédségi Közlöny – Személyes Ügyek 53: 10. 1941. 119.

⁶⁶ Budapesti Közlöny 75: 226. 1941. október 5. 3.

⁶⁷ Honvédségi Közlöny – Személyes Ügyek 54: 14. 1942. 392.

⁶⁸ Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap 10: 158. 1942. július 15. 10.

⁶⁹ MTI Napi Hírek 1942. február 14. 26.

⁷⁰ Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap 10: 38. 1942. február 17. 2.

⁷¹ Emigrációs hungarista levelek magát megnevezni nem kívánó személy magángyűjteményéből.

⁷² <https://www.geni.com/people/Tibor-Barczikay/6000000010060716618>.

⁷³ Más forrás szerint Bán vagy Pánd községben született.

⁷⁴ Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaság, a BKV elődje.

Laudisszal tüntette ki (ORSZÁGGYŰLÉSI ALMANACH 1940. 177.). 1932-ben „a Vitézi Rend érdekében kifejtett és egyéb hazafias munkásságukért” kormányzói elismerésben részesült.⁷⁵ A Vitézi Rend nyilas jelöltsége miatt törölte sorai közül a választások előtt.⁷⁶

1938-ban csatlakozott Szálasihoz és Budapest XII. kerületének vezetője lett.⁷⁷ Később a budapesti főkerület, valamint a „Nemzetség” nevű szervezet vezetőjeként közel 100000 tisztviselőről készített részletes nyilvántartást (KARSAI 2016. 461.). Listáról országgyűlési képviselő lett 1939-ben Szabolcs vármegyében (lásd előbb!).

Több bírósági, illetőleg mentelmi ügye volt. A teljesség igénye nélkül: volt büntetve párbaj vétségéért,⁷⁸ eljárás indult ellene sajtóvétség címen, röpiratterjesztés miatt két ízben (mindkét szer 500 pengő bírság megfizetésére kötelezték).⁷⁹ Volt, hogy „engedély nélküli gyűléstartás kihágásával” gyanúsítva kérték mentelmi jogának felfüggesztését (KÉPVISELŐHÁZI IROMÁNYOK 1939. II. kötet 105. szám 1940. 104.). Előfordult, hogy a vád szerint „Csillebércen zártrendű katonai gyakorlatokat tartott” (KÉPVISELŐHÁZI IROMÁNYOK 1939. V. kötet 384. szám 1941. 200.).

1940-ben „államfelforgatás vétsége és személyes szabadság megsértésének vétsége” címén emelt vádat az ügyészség ellene az „eszmevédők pere” néven elhíresült esetben.⁸⁰ A per apropója az volt, hogy az ún. eszmevédők állítólag saját társaikat összeverték, esetenként megkínózták, inzultálták, mikor azok „hitegyóká” lettek.⁸¹ Gál Csabát felmentették a perben, de voltak olyan „testvérei” akiket elítéltek.⁸²

Ugyanebben az évben formaruha jogtalan viselése miatt 200 pengő pénzbüntetésre, behajthatatlanság esetén pedig 10 napi elzárásra ítélték.⁸³

Dorosy Dezső táblabíró becsületsértésért perelte be 1941-ben, amiért egyébként már korábban is volt büntetve.⁸⁴ Mentelmi bizottság előtt állt az országgyűlésbeli viselkedése miatt is. Szóba került hivatali titok megsértésének vétsége (KÉPVISELŐHÁZI IROMÁNYOK 1939. VII. kötet 562. szám 1942. 262.) és még légmentes kihágás is (KÉPVISELŐHÁZI IROMÁNYOK 1939. VII. kötet 576. szám 1942. 281.). Láthatjuk, hogy rendkívül színes vádlisával bővelkedhetett már képviselőségének első éveiben.

A parlamentben a Közgazdasági és közlekedésügyi bizottság tagja volt (ORSZÁGGYŰLÉSI ALMANACH 1940. 111.). Az országgyűlésben interpellált Esztergom megye közállapotaival,⁸⁵ a belügyminiszter vitézi címével és személyével kapcsolatban,⁸⁶ egy németellenes háborús kiadvány kapcsán.⁸⁷ Felszólalt az Erdélyi Induló néven elhíresült induló kapcsán kiemelve annak zsidó eredetét

⁷⁵ *Budapesti Közlöny* 66: 65. 1932. március 20. 1.

⁷⁶ *Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap* 7: 118. 1939. május 26. 1.

⁷⁷ Emigrációs hungarista levelek magát megnevezni nem kívánó személy magángyűjteményéből.

⁷⁸ MOT XXIII: 282. 1941. október 21. 3.

⁷⁹ MOT XXIII: 44. 1941. február 15. 2., MOT XXIV: 176. 1942. július 4. 1.

⁸⁰ *Népszava* 68: 66. 1940. március 22. 9.

⁸¹ Az esetről bővebben: *Népszava* 68: 70. 1940. március 29. 7., MOT XXII: 98. 1940. április 11., MOT XXII: 99. április 12.

⁸² *Népszava* 69: 66. 1941. március 21. 4.

⁸³ *Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap* 8: 8. 1940. január 11. 5., a jogszabály kapcsán lásd. *Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap* 7: 141. 1939. június 24. 1.: „Az egyik déli fővárosi lap értesülése szerint még a nyár folyamán a Ház elé terjeszti és letárgyalja a kormány az új házszabályokat. Az új házszabályok szerint a parlament épületében a parlamenti őrség tagjain kívül senki sem viselhet egyenruhát, vagy olyan ruhát, amelynek formaruha jellege van.”

⁸⁴ MOT XXIII: 258. 1941. szeptember 27. 2., MOT XXIII: 282. 1941. október 21. 3.

⁸⁵ *Képviselőházi napló* 1939. V. kötet 322–323.

⁸⁶ *Képviselőházi napló* 1939. III. kötet 90–93., *Képviselőházi napló* 1939. VII. kötet 60–61.

⁸⁷ *Képviselőházi napló* 1939. VI. kötet 132–133.

(dallam, ütemnem, ritmus, tempó, hangnem és szimmetria-szerkezetet tekintve)⁸⁸ a Jud Süss c. film vetítése kapcsán,⁸⁹ továbbá „Kölcsey István országgyűlési képviselőnek különös szaktanácsai ügyében”⁹⁰ és „az orosz fronton szolgálatot teljesítő katonák családjának kilakoltatása ügyében”.⁹¹

Egy időben a párt rendvédelmi gárdáját, a későbbi pártszolgálatot irányította (FORGÓ 2008. 142.). 1944. október 16-án, a hungarista hatalomátvétel után Gál Csaba és előre kijelölt káderei autókkal mentek a minisztériumokba, ahol feleskették Szálásra a tisztviselőket és beiktatták a párt-megbízottakat (SZEKERES 1977. 69.).

1944. november 1-jén kinevezték a személyügyek országos kormánybiztosává.⁹² Feladatát a következőképp írták le: „a közalkalmazásoknak és közmegebízásoknak, valamint bármely magánalkalmazásnak az ország egész területén való felülvizsgálata, személyellenőrzése, s a szükséges személyi változások végrehajtása” (GERELYES ET AL. 1980. 589–590.). 1945-re a nemzetvezető személyi irodájának vezetője lett,⁹³ illetőleg egy helyütt a Nemzetpolitikai Iroda vezetőjeként említik kormánybiztosi leváltása után.⁹⁴

Halálra ítélték. A kötél általi halálos ítéletet 1946. június 25-én reggel 8 órakor hajtották végre.⁹⁵

Dr. Kóródy Tibor (1904–1974) ügyvéd, újságíró (7. kép)

1904. február 10-én született Budapesten. Középiskoláit a budapesti Kölcsey Ferenc Gimnáziumban végezte. A Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett jogtudományi doktorátust. Hat esztendeig Párizsban élt, elvégezte a párizsi diplomáciai akadémiát (École des Études Sociales et de la Diplomatie) (ORSZÁGGYŰLÉSI ALMANACH 1940. 229.).

1934-ben csatlakozott a Festetics-féle nemzetiszocialista párthoz, más forrás szerint viszont már 1932-től Meskó Zoltán pártjának ideológiai vezetője volt (MOLNÁR 2013. 109.). 1935-ben már

Festetics főkerület vezetője volt, és attól kezdve kizárólag ideológiai, továbbá közgazdasági és társadalomtudományi kérdésekkel foglalkozott. A nemzetiszocialista mozgalom társadalomtudományi és közgazdasági programját állította össze. Részt vett 1938-tól Szalasi pártjának működésében (ORSZÁGGYŰLÉSI ALMANACH 1940. 229.), amelynek színeiben országgyűlési képviselő lett, majd 1941 szeptemberében lépett át Imrédy Béla új pártjába (Magyar Megújulás Pártja).⁹⁶ 1939-ben megszökött az internálás elől (KARSAI 2016. 479.).

7. kép

Dr. Kóródy Tibor (1904–1974) ügyvéd, újságíró

Fig. 7

Attorney and journalist Dr Tibor Kóródy (1904–1974)

⁸⁸ *Képviselőházi napló* 1939. IX. kötet 189–190.

⁸⁹ *Képviselőházi napló* 1939. IX. kötet 594–595.

⁹⁰ *Képviselőházi napló* 1939. IX. kötet 595–596.

⁹¹ *Képviselőházi napló* 1939. XII. kötet 93–94.

⁹² *Belügyi Közlöny* 49: 47. 1944. november 12. 1656.

⁹³ *Pápai Újság* 2: 15. 1945. február 20. 3.

⁹⁴ Emigrációs hungarista levelek magát megnevezni nem kívánó személy magángyűjteményéből.

⁹⁵ *Népszava* 74: 141. 1946. június 26. 2.

⁹⁶ *Népszava* 69: 211. 1941. szeptember 18. 4.

Az Újságírók Szanatóriumi Egyesületének és a Hírlapírók Országos Nyugdíjintézetének elnökségi tagja,⁹⁷ a Dunai Liga Társaságának főtitkára volt.⁹⁸ Tag továbbá a sajtókamara újságírói főosztályának negyedik szakosztályában,⁹⁹ majd az elsőben.¹⁰⁰ Emellett az Astoria Automobilgyár és Kereskedelmi Rt. igazgatósági tagja.¹⁰¹

Munkatársa volt az *Összetartás* című hetilapnak és a *Magyarság* c. lapnak, amelyeken kívül más szélsőjobboldali lapokban is publikált (ORSZÁGGYŰLÉSI ALMANACH 1940. 229.).

Képviselővé választása után a Közigazgatási, naplóbíró és pénzügyi bizottság tagja lett az országgyűlésben (ORSZÁGGYŰLÉSI ALMANACH 1940. 111–112.).

A parlamentben felszólalt a többi között a cenzúrabizottságok és a lengyel-német háború ügyében,¹⁰² a nyíregyházi dohánybevitel hivatali munkásnők napibérének felemelése érdekében,¹⁰³ a magas rangú politikusok és tisztviselők összeférhetlensége tárgyában¹⁰⁴ és a kislakásépítés adómentessé tétele mellett.¹⁰⁵ Rágalmazással (KÉPVISELŐHÁZI IROMÁNYOK 1939. VI. kötet 502. szám 1941. 371–372.) és sajtórendőri vétséggel mentelmi bizottság elé idézték (KÉPVISELŐHÁZI IROMÁNYOK 1939. VII. kötet 555. szám 1940. 254.).

1943-ban – a *Népszava* szerint „a kedvező konjunktúra megszűntével” – szembe fordult addigi elveivel.¹⁰⁶ 1944. szeptember 21-én a parlamentben a Sztójay-kormány zsidórendeleteinek eltörlését követelte. Nagybacsoni Nagy Vilmossal, Zsedényi Bélával és másokkal baloldali szervezkedésbe kezdett a kiugrás érdekében (MOLNÁR 2013. 109.). Letartóztatták és népbíróság elé idézték.¹⁰⁷ Argentínába disszidált, ahol folytatta újságírói tevékenységét: 1967-ben írt a *Délamerikai Magyar Újságban* (KOVÁCS 1992. 320.).

1970-ben részt vett a debreceni nyári egyetem anyanyelvi konferenciáján (KOLCZONAY–POMOGÁTS 1996. 44.), és tagja volt a Magyar Nyelv Barátai Köre előkészítő bizottságának (KOLCZONAY–POMOGÁTS 1996. 46.).

Uzoni Pümkösti Mihály (1906. június 7. – 1992. június 20.) ügyvéd (8. kép)

Zajzonban, Erdélyben született (NAGY 2000. 807.), édesapja Pümkösti János molnárszegéd, édesanyja Rab Ilona (PÜNKÖSTI 2007. 5.). Első feleségét, Vadász Irént (szül. 1911) 1934-ben vette el (PÜNKÖSTI 2007. 117.),

8. kép

Uzoni Pümkösti Mihály (1906. június 7. – 1992. június 20.) ügyvéd

Fig. 8

Attorney Mihály uzoni Pümkösti (June 7, 1906 – June 20, 1992)

⁹⁷ *Pesti Hírlap* 62: 34. 1940. február 13. 6.

⁹⁸ *Pesti Napló* 84: 82. 1933. április 11. 10.

⁹⁹ *Budapesti Közlöny* 198. 1939. szeptember 1. 6.

¹⁰⁰ *Budapesti Közlöny* 219. 1939. szeptember 27. 6.

¹⁰¹ *Gazdasági, pénzügyi és tőzsdei kompasz* 1934–1935/3–4. 33–34., *Központi Értesítő* 1934. 638.

¹⁰² *Képviselőházi napló* 1939. II. kötet 630.

¹⁰³ *Képviselőházi napló* 1939. V. kötet 291.

¹⁰⁴ *Képviselőházi napló* 1939. IX. 326.

¹⁰⁵ *Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap* 7: 144. 1939. június 28. 1.

¹⁰⁶ *Népszava* 73: 30. (49) 1945. március 24. 2.

¹⁰⁷ *Népszava* 73: 30. (49) 1945. március 24. 2.

a másodikat, a nyilas gyárigazgató Jókuthy Gyula leányát, Jókuthy Klárát (szül. 1922) pedig 1943-ban (PÜNKÖSTI 2007. 56., 208.). Első feleségétől Árpád fia (1936), második feleségétől Rózsa nevű kislánya született. Utóbbi menekülés közben életét vesztette (PÜNKÖSTI 2007. 208.). 1954-ben Anikó és Piroska nevű ikerlányaik születtek (PÜNKÖSTI 2007. 6.).

1926-ban kapta meg behívóját a román hadseregbe, ekkor szökött át Magyarországra, hogy ott legyen önkéntes (PÜNKÖSTI 2007. 69.), majd fél évig orvostanhallgató volt Debrecenben (PÜNKÖSTI 2007. 71.).

Fiatalkorában Erdélyben és Magyarországon aktívan focizott több klubnál (PÜNKÖSTI 2007. 72–73.), a többi között a Nyírbátori Athletikai és Football Egyesület (NyAFE) sorait is erősítette (PÜNKÖSTI 2007. 132.). Amikor megalakult a Magyar Ifjúsági Labdarugó Liga Keletmagyarországi kerületének nyírbátori csoportja, annak titkára lett.¹⁰⁸ 1938-ban, amikor kiöregedett a játékból, a sportklub vezetését és elnökségét vállalta el (PÜNKÖSTI 2007. 153.).

Cikkeket és novellákat írt a *Debreceni Függetlenségi Újságba* és a *Nagykunságba*. Viszsaemlékezése szerint jelentek meg írásai az *Ország-Világ* c. lapban és a *Tolnai Világlapjában* is (PÜNKÖSTI 2007. 117–119.).

Az önkéntes debreceni egyetemi század egyik éjszakai csapatgyakorlatán a nála kilenc évvel idősebb, akkor vezérkari századosná kinevezett Szálasi Ferencsel vett részt.¹⁰⁹ Éjjel a vaksötétben tíz-tizenöt percenként kilőtt rakéták fényénél egymás kezét fogva bukácsoltak a katonák, ő Szálasi kezét fogta. Innen indult az ismeretségük. Később a szegedi Csillagban raboskodó Szálasit meg is látogatta (PÜNKÖSTI 2007. 106.).

1938-ban részt vett a felvidéki bevonulásban, Ungvár irányában (PÜNKÖSTI 2007. 171.). 1940-ben Nyírbátorból Tornaljára költözött, ahol ügyvédként dolgozott (PÜNKÖSTI 2007. 163.). Az NyKP gömöri vezetője volt egy ideig (PÜNKÖSTI 2007. 169.). Észak-Erdély visszatérte után Erdély vezetőjének helyettese lett, és Nagybánán nyitott ügyvédi irodát.¹¹⁰

Hivatalosan 1944-ben került át a miskolci ügyvédi kamarához.¹¹¹ A Hungarista hatalomátvétel után, 1944. október 25-én a VI. és VII. hadtest területére kiterjedő illetékességgel országmozgósítási és hadműveleti kormánybiztossá,¹¹² október 27-én Miskolc és Borsod vármegye főispánjává nevezték ki.¹¹³ Beiktatásakor – a háborús helyzetre való tekintettel – mindenféle ünnepség mellőzését kérte.¹¹⁴

November 9-én hagyta el a nyilas hivatalnoki réteggel Miskolcot és Losoncra távozott (DOBROSSY-STIPTA 2007. 86.), majd Németországba került a kormánnyal együtt. Nyugat-Németországban élt 1949-ig, Ausztráliában 1952-ig (PÜNKÖSTI 2007. 269.), ezután Brazíliába költözött (PÜNKÖSTI 2007. 270.).

Az emigrációban folytatta újságírói tevékenységét, a *Hidfő* főmunkatársa, majd társszerkesztője és a *Kárpáti Őrszem* szerkesztője volt 1953 és 1955 között (NAGY 2000. 807.). Jó kapcsolatban állt Alföldi Gézával.

Az emigrációban az Erdélyi Világszövetség aranyjelvényes tagja volt (PÜNKÖSTI 2007. 125.). 1965-ben Árpád-díszoklevelet kapott.¹¹⁵ Marschalkó Lajos „*Semleges Magyarországot*” c.

¹⁰⁸ *Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap* 2: 161. 1934. július 18. 2.

¹⁰⁹ 1929–1930-ban Szálasi a debreceni gyalogezred tisztje volt.

¹¹⁰ *Magyar Élet* 9: 10. 1944. október 29. 2.

¹¹¹ *Igazságügyi Közlöny* 53: 9. 1944. szeptember 30. 338.

¹¹² *Belügyi Közlöny* 49: 46. 1944. november 5. 1631.

¹¹³ *Belügyi Közlöny* 49: 47. 1944. november 12. 1655.

¹¹⁴ *Magyar Élet* 9: 10. 1944. október 29. 2.

¹¹⁵ A IV. és V. „Magyar találkozó” krónikája. Árpád Könyvkiadó Vállalat, Cleveland (Ohio) 1966. 257.

írásában megemlíti Pünköshti nevét mint egy emigrációban aktív „vitaszemélyiséget”. „A legmelegebb köszönet illeti részemről Pünköshti Mihályt és Sándor Ambrust, akik példát mutattak arra, hogy magyar sorskérdésekről mint kell vitázni emelkedett szellemben és egymás jószándékainak teljes elismerése mellett.” (MARSCHALKÓ 1955. 12.) 1992. június 20-án San Lourencóban adta át lelkét a teremtőnek.

Pröhle Sándor (1900–1975) lelkész (9. kép)

Budapest környék választókerületben lett képviselő a Nyilaskezes Párt színeiben 1939-ben, itt azért térek ki életrajzára, mert Nyíregyházán született 1900-ban. Fiatalon lett katona, és hosszabb ideig harcolt a világháborúban. Közben nyolc hónapig a székely hadosztályban küzdött a románok ellen. Ezt követően a nemzeti hadseregben szolgált. A teológiai akadémia elvégzése után 1922-ben avatták pappá. 1932-től Rákospalotán volt lelkész, 1935-től ugyanott tanügyi esperes is (ORSZÁGGYŰLÉSI ALMANACH 1940. 287.).

1939. augusztus 25-étől a Rátz Kálmán által irányított *A Holnap* című hetilap főmunkatársa (PAKSA 2011. 155.), majd az országos propagandaosztály vezetője lett.¹¹⁶ Felelősségre vonták tiltott egyenruha viseléséért 1940-ben, csakúgy, mint Gál Csabát.¹¹⁷ 1940 nyarán egyháza utasítására¹¹⁸ lemondott a mandátumáról.¹¹⁹ 1945-ben népbíróság elé került,¹²⁰ 1947-ben lemondott az állásáról.¹²¹ Az '50-es években a váci fegyházban raboskodott.¹²² Élete hátralévő részéről nincs információnk.

9. kép

Pröhle Sándor (1900–1975) lelkész

Fig. 9

Pastor Sándor Pröhle (1900–1975)

Lovas Kovács József (? – ?) gazdálkodó

A nyíregyházi gazdaszövetség elnöke.¹²³ Bércséplesi iparendélllyel rendelkezett 1937-től.¹²⁴ Már 1922-ben indulni akart a választásokon, de ekkor még sikertelenül.¹²⁵ A nyíregyházi III. kerületben 1939 januárjától képviselőtestületi póttag lett.¹²⁶ 1941-ben már mint képviselőtestületi tagot tartották számon.¹²⁷ 1942. március 2-ától a pétervásárai adóhivatalhoz díjnoki minőségben alkalmazták, de vélhetően nem foglalta el a pozíciót.¹²⁸ Később a Kisgazdapárthoz csatlakozott.¹²⁹

¹¹⁶ Rendeletek Tára a Magyar Királyi Posta részére 1940/5. 42.

¹¹⁷ MOT XXII: 19. 1940. január 20. 21.

¹¹⁸ *Zalai Közlöny* 80: 132. 1940. június 12. 1.

¹¹⁹ *Esztergom és Vidéke* 61: 46. 1940. június 16. 1.

¹²⁰ *Népszava* 73: 52. (71) 1945. április 20. 4., *Népszava* 74: 242. 1946. október 25. 5., *Népszava* 75: 23. 1947. január 29. 5.

¹²¹ Bányai Evangélikus Egyházkerület jegyzőkönyvei 1947. 18.

¹²² <http://ditur04.blogspot.hu/2011/10/oktober-23-ara.html>.

¹²³ *Budapesti Hírlap* 66: 255. 1926. november 10. 10.

¹²⁴ *Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap* 5: 175. 1937. augusztus 5. 5.

¹²⁵ *Budapesti Hírlap* 62: 173. 1922. augusztus 1. 6. vö. MTI Bizalmas értesítések (1920–1939): 1922. július 31. 4.

¹²⁶ *Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap* 7: 25. 1939. január 31. 3.

¹²⁷ *Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap* 9: 89. 1941. április 19. 5.

¹²⁸ *Eger* 53: 37. 1942. március 6. 3.

¹²⁹ *Nyírvidék-Szabolcsi Hírlap* 11: 263. 1943. november 20. 3.

Források

- MTI Bizalmas értesítések Magyar Távirati Iroda. Bizalmas értesítések (1920–1939) Napihírek
- MNL PML Magyar Nemzeti Levéltár Pest Megyei Levéltára IV. 401/c Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánjának iratai. Titkos iratok
- MNL SzSzBML Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára
– IV.B. 403. Szabolcs, valamint Szabolcs és Ung k. e. e.
Vármegyék Központi Választmányának iratai
– IV.B. 411. Szabolcs, valamint Szabolcs és Ung k. e. e.
vármegyék alispánjának iratai, igazgatási iratok
– IV.B. 429. Nyírbaktai járás főszolgabírájának iratai
– IV.B. 766. Mátészalkai járás főszolgabírájának iratai
– V.B. 77. Nyíregyháza rendezett tanácsú város
(1929-től megyei város) polgármesterének iratai
- MOT Magyar Országos Tudósító (1929–1948) Törvényszéki kiadás

Irodalom

DOBROSSY–STIPTA 2007.

Dobrossy István – Stipta István: Miskolc története 5/1. 1918-tól 1949-ig. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár – Herman Ottó Múzeum, Miskolc 2007.

FIALA 2010.

Fiala Ferenc: Az utolsó választás. Front, n.a. 2010.

FORGÓ 2008.

Forgó Géza: Dr. Gera József, a nyilas pártvezető. In: Szirbik Miklós léptein... Tanulmányok Halmágyi Pál 60. születésnapjára. A Makói Múzeum Füzetei 110. Szerk. Forgó Géza. Makó – Szeged 2008. 139–144.

FÖLDES–HUBAI 2010.

Parlamenti választások Magyarországon 1920–2010. Szerk. Földes György – Hubai László. Politikatörténeti Intézet. Napvilág Kiadó, Budapest 2010.

GAÁL 1997.

Gaál Ibolya: A Szegényügy- és felnőttvédelmi szociálpolitika története Szabolcs-Szatmár megyében 1867–1989. I. kötet. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Levéltárának Kiadványai III. Tanulmányok 5. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Levéltára, Nyíregyháza 1997.

GERELYES ET AL. 1980.

Gerelyes Ede – Horváth Miklós – Lackó Miklós – Nagy Lajos – Preisich Gábor – Szekeres József – Tarjányi Sándor: A forradalmak korától a felszabadulásig. Budapest története V. kötet. Akadémia Kiadó, Budapest 1980.

GODZSÁK 2015.

Godzsák Attila: Hubay Kálmán ifjúkora és miskolci újságírói pályája. *Széphalom – A Kazinczy Ferenc Társaság Évkönyve* 25. 2015. 463–474.

HUBAI 2001.

Hubai László: Magyarország XX. századi választási atlasza 1920–2000. I–III. Napvilág Kiadó, Budapest 2001.

IGNÁCZ 2013.

Ignác Károly: Budapest választ. Napvilág Kiadó, Budapest 2013.

KARSAI 2016.

Karsai László: Szálasi Ferenc. Politikai életrajz. Balassi Kiadó, Budapest 2016.

KÉPVISELŐHÁZI IROMÁNYOK 1939.

Az 1939. évi június hó 10-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai. I–VII. kötet. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, Budapest 1939–1942.

KOLCZONAY–POMOGÁTS 1996.

Huszonöt esztendő az Anyanyelvi Konferenciák történetében. (Dokumentumok.) Hungarológia 10. Tudományos, oktatásmódszertani és tájékoztató füzetek. Szerk. Kolczonay Katalin – Pomogáts Béla. Nemzetközi Hungarológiai Központ, Budapest 1996.

KOVÁCS 1992.

Kovács Zoltán: Németh László bibliográfia. Szerk. Kovács Zoltán. Kossuth Kiadó, Budapest 1992.

KOVÁCS 2009.

Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb – Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról, 1932–1943. Szerk. Kovács Tamás. Gondolat Kiadó, Budapest 2009.

LACKÓ 1966.

Lackó Miklós: Nyilasok, Nemzetiszocialisták. Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest 1966.

MARSCHALKÓ 1955.

Marschalkó Lajos: Semleges Magyarországot! Javaslat az emigrációs politika új irányára érdekében. Hídfő, London 1955.

MOLNÁR 2013.

Molnár Judit: Komoly Ottó, Kasztner Rezső és a magyar cionisták embermentő tevékenysége 1944-ben. [The Humanist Rescue Activities of Ottó Komoly, Rezső Kasztner and the Hungarian Zionists in 1944.] *Századok* 147: 1. 2013. 107–129.

NAGY 2000.

Nagy Csaba: A magyar emigráns irodalom lexikona. Argumentum Kiadó – Petőfi Irodalmi Múzeum és Kortárs Irodalmi Központ, Budapest 2000.

ORSZÁGGYŰLÉSI ALMANACH 1940.

Országgyűlési almanach az 1939–44. évi országgyűlésről. Szerk. Haeffler István. Budapest 1940.

PAKSA 2001.

Paksa Rudolf: A Magyar szélsőjobboldali elit az 1930-as évek elejétől 1945-ig. Doktori disszertáció, ELTE BTK, Budapest 2011.

PAKSY 2007.

Paksy Zoltán: A magyarországi nemzetiszocialista mozgalmak megalakulása, tevékenysége és társadalmi bázisa a Dunántúlon 1932 és 1939 között. PhD disszertáció, Pécs 2007.

PÜNKÖSTI 2007.

Pünkösti Árpád: Az alsó fiók. Családtörténet. Népszabadság könyvek. Fapadoskonyv.hu, Budapest 2007.

ROZSNYÓI 1998.

Rozsnyói Ágnes: A nyilasok és a munkásmozgalom kapcsolatai. In: Jobboldali radikalizmusok tegnap és ma. Politikátörténeti Füzetek 12. Szerk. Feitl István. Napvilág Kiadó, Budapest 1998. 123–129.

SZEKERES 1997.

Szekeres József: A pesti gettók 1945 januári megmentése. „A Magyar Schindler” Szalai Pál visszaemlékezései és más dokumentumok alapján. Várostörténeti tanulmányok. Szerk. Nyerges András. Budapest Főváros Levéltára, Budapest 1997.

TAKÁCS 2001.

Takács Tibor: A nyíregyházi képviselőtestület választott tagjai (1902–1939). Szabolcs–Szatmár–Beregi Levéltári Évkönyv 15. Nyíregyháza 2001.

TAKÁCS 2005.

Takács Tibor: A városi elit és a városi önkormányzat Nyíregyházán a 20. század első felében. Doktori disszertáció, Debreceni Egyetem Multidiszciplináris bölcsészettudományok doktori iskolája Történelem programja, Debrecen 2005.

TCsZ 1942.

Az 1919. augusztus és 1921. október között fennállott „Tudományegyetemi Csendőrtiszti Zászlóalj” tagnévsora. Centrum kiadó vállalat Rt., Budapest 1942.

TÓTH 1982.

Tóth Gábor: Ellenzéki mozgalmak a Tiszántúlon a harmincas években. Akadémia Kiadó, Budapest 1982.

TÓTH 2009.

Tóth Vilmos: Budapesti temetkezőhelyek soproni vonatkozású síremlékei. *Soproni Szemle* 63: 1. 2009. 89–113.

UNGVÁRY 2004.

Ungváry Krisztián: Kik voltak a nyilasok? *Rubicon* XV: 11. 2004. 4–11.

VÁGÓ 2006.

Dr. Ing. Vágó Pál: Nyílt levél C. A. Macartney professzor úrhoz. In: C. A. Macartney: Október tizenötödike. Gede Testvérek Bt., Budapest 2006. 629–669.

GODZSÁK Attila

Kazinczy Ferenc Múzeum

H–3980 Sátoraljaújhely

Dózsa György utca 11.

e-mail: godzsaka@kazinczymuzeum.hu

Elections of 1939 and the radical right wing in Szabolcs County

By 1939, radical right wing significantly strengthened in Hungary. After the elections to the national assembly held in May several radical right wing parties got into the parliament, among them the most significant the Arrow Cross (*Nyilas*) Party. It became the largest oppositional party of the parliament. Szabolcs County elected two *nyilas* representatives to the parliament: technical councillor Csaba Gál (1892–1946) and attorney, journalist Dr Tibor Kóródy (1904–1974). Elections were special, because they were the first in the period, when secret ballot was held in the whole of Hungary. Partly because of this, the whole of the political palette got rearranged.

The study presents how radical right wing movements and parties found soil in the county; how they prepared for their first great challenge, the national assembly elections; how the campaign went on. The author also analyses the voting results by electoral districts. He also deals with discussions and petitions concerning the clarity of elections, describes the activity of local representatives and also refers to the elections held in Szatmár County (today united with Szabolcs).

The last part of the article includes biographies of the the four most important Arrow Cross county leaders mentioned in the study (Tibor barczikai Barczikay, Csaba Gál, Dr Tibor Kóródy, Mihály uzoni Pünkösti) complemented with short life stories of two other important persons (Sándor Pröhle and József Lovas Kovács).

Attila GODZSÁK

Kazinczy Ferenc Museum
H-3980 Sátoraljaújhely
Dózsa György utca 11.
e-mail: godzsaka@kazinczymuzeum.hu

